

Сеник В.О.,
студентка,
Юридичний інститут,
Національний авіаційний університет, м. Київ
Науковий керівник: Білоусов В.М., старший викладач.

ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ ІНСТИТУТУ ОБОВ'ЯЗКОВОЇ ЧАСТКИ У СПАДЩИНІ

Удосконалення цивільного законодавства, яке відбувається на даному періоді в Україні, спричинило не тільки певні нововведення, а й зумовило перегляд змісту усталених правових інститутів. Одним із таких інститутів є інститут обов'язкової частки в спадщині. Не зважаючи на те, що багато цивілістів в своїх працях досліджували даний інститут, не склалося єдиної загальноприйнятої думки щодо правової підстави обов'язкової частки.

Насамперед потрібно з'ясувати функціональне призначення цього інституту, або ж ті цілі, заради яких законодавець пішов на закріплення такого суттєвого обмеження заповідальної свободи розпорядження власним майном для громадян.

Навряд чи можна вважати, що законодавець виходив з волі померлого спадкодавця, який з тих чи інших причин не виявив її в заповіті. Зі змісту норм ЦК України випливає, що малолітні, неповнолітні або непрацездатні діти спадкодавця, непрацездатні батьки та переживший з подружжя незалежно від змісту заповіту мають право на отримання в порядку спадкування половини частки, яка б належала кожному з них при спадкоємстві за законом [1, ст.1241].

Отже, законодавець частково нехтує волею заповідача. Я б могла назвати принаймні дві основні причини встановлення таких норм.

По-перше, таке право надано особам, які входять до першої черги спадкоємців за законом. Тобто, це особи, з якими спадкодавець під час свого життя мав найближчі родинні стосунки, чи, принаймні, з великим відсотком вірогідності можна припустити, що так і було. З цього можна зробити висновок, що такі особи могли надавати деяку, в тому числі й матеріальну, підтримку спадкодавцю. Закон не може вимагати надання якихось доказів, оскільки, наприклад, батьки часто допомагають своїм дітям, не вимагаючи натомість офіційного документа, який би це підтвердив в разі виникнення конфліктної ситуації.

По-друге, потрібно визнати, що існування таких норм спричинене певною мірою неможливістю держави забезпечити належний рівень матеріального благополуччя для неповнолітніх та непрацездатних громадян. Тож норми спадкового права за таких умов покликані виконувати ще й соціальну функцію.

Серед вчених-цивілістів я не знайшла єдиної думки щодо того, до якого інституту спадкового права віднести право на отримання обов'язкової частки в спадщині.

На думку Т.Фадєєвої поняття "необхідні спадкоємці" і "обов'язкова доля" відомі тільки інституту спадкування за заповітом, коли умови та порядок спадкового правонаступництва визначені волею спадкодавця. До того ж, право на спадкування обов'язкової долі не повністю регламентується правилами спадкування за законом [3,с.42].

Схожої позиції дотримувалась і Т.Чепіга, яка стверджувала, що спадкування обов'язкової частки є особливим порядком спадкування всередині основного – спадкування за заповітом. Підтвердженням цьому повинно слугувати те, що спадкування обов'язкової частки, не є чистою формою спадкування за законом, бо воно не настає, якщо не залишено заповіту. Крім того, спадкування за законом може бути змінено заповітом, а обов'язкове спадкування – ні.

Проте переважна більшість фахівців з спадкового права відстоювала позицію, згідно з якою суб'єкти права спадкування обов'язкової частки отримують свою долю в спадщині, як спадкоємці за законом. При цьому не заперечувались особливості, притаманні такому спадкуванню.

Повертаючись до дискусії щодо теоретичної кваліфікації даних правовідносин, потрібно зазначити, що тільки при врахуванні спеціального характеру норм, що встановлюють право на обов'язкову частку в спадщині в межах порядку спадкування за законом, можливе як їх правильне розуміння, так і вірне застосування на практиці.

Цивілісти, які наголошували на тому, що спадкування за правом на обов'язкову частку є особливим порядком спадкування всередині спадкування за заповітом, як основному в даному випадку, дотримувались таких поглядів тільки тому, що закон не поширив автоматично дію всіх правових норм, які застосовуються при звичайному спадкуванні за законом.

Як зазначала Т.Чепіга, якщо стати на позицію тих авторів, які відносять спадкування обов'язкової частки до спадкування за законом, то довелось б при визначенні обов'язкової частки враховувати положення, які діють тільки при спадкуванні за законом [2].

Потрібно зазначити, що й сам розмір обов'язкової частки став предметом дискусії. Була встановлена концепція встановлення різних розмірів обов'язкової частки залежно від рівня матеріальної забезпеченості спадкоємців. Цивільний Кодекс України не сприйняв диференційованого підходу, встановивши, що обов'язкова частка повинна дорівнювати половині частки, яка належала б обов'язковим спадкоємцям у разі спадкування за законом.

Отже, на даному періоді питання щодо регламентації інституту обов'язкової частки в спадщині залишається відкритим, а також потребує детального вивчення та удосконалення.

Література

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 № N 435-IV // Відомості Верховної Ради України. // 2003. – №40. – Ст.356.
2. Чепіга Т.Д. Теоретична доктрина спадкового права. // Актуальні проблеми громадянського права, громадянського обов'язку і арбітражного процесу – М., Статут, 2009. – 3. 298.
3. Цивільне право України: Підручник: У 2 т. / За ред. В.І. Борисової, І.В. Спасібо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. – К., 2011. – 458 с.

УДК 347.136:331.2 (043.2)

Сидорук К.Г.,
студентка,
Юридичний інститут,
Національний авіаційний університет, м. Київ,
Науковий керівник: Білоусов В.М., старший викладач

ОСОБЛИВОСТІ ПУБЛІЧНОЇ ОБІЦЯНКИ ВИНАГОРОДИ

Фізичні чи юридичні особи, які бажають досягти певної мети, як правило, укладають відповідний договір з конкретним контрагентом – продавцем, перевізником, підрядником та ін. Але трапляються випадки, коли досягти бажаного результату можна лише долучивши до співпраці широке коло осіб шляхом публічної обіцянки винагороди, яка адресується всім бажаючим, але винагороду отримає той, хто досягне зазначеної в обіцянці мети.

Таке звернення до невизначеного кола осіб, зроблене через засоби масової інформації чи іншим чином (наприклад, шляхом розміщення

об'яв на дошках оголошень) з обіцянням винагороди за передання певної інформації, знайдення речі тощо вважається публічною обіцянкою винагороди без оголошення конкурсу, а, відповідно, відносини, які виникають між особою, що пообіцяла винагороду, та особами, які на це звернення відгукнулися, регулюються положеннями Цивільного кодексу України.

Публічна обіцянка винагороди – це односторонній правочин, в силу якого одна особа зобов'язується сплатити матеріальну винагороду будь-якій особі за умови досягнення нею зазначеного результату.

У сповіщенні публічної обіцянки винагороди мають бути визначені завдання, строк та місце його виконання, форма та розмір винагороди [1, с.279]. Таким чином, юридичного значення публічна обіцянка винагороди набуватиме лише за наявності у сповіщенні зазначеної інформації.

Предметом публічної обіцянки винагороди без оголошення конкурсу є виконання певного завдання, що може стосуватися як разової дії, спрямованої на досягнення унікального результату, який є єдиним у своєму роді (наприклад, знайти та повернути документ), так і необмеженої кількості дій одного виду, що можуть бути вчинені декількома різними особами. Завдання, яке потрібно виконати, необхідно визначати якомога чіткіше, адже внаслідок неповного викладення сутності можливе двозначне сприйняття змісту завдання, що, у свою чергу, може призвести, наприклад, до спроб повернення й намагань витребувати винагороду не за втрачені речі, а лише схожі на них.

Також слід мати на увазі те, що дія, яка є предметом публічної обіцянки винагороди, повинна бути лише правомірною.

Окрім змісту завдання, повинні бути визначені також місце його виконання, тобто місце передання вже досягнутого результату, форма та розмір обіцяної винагороди. На практиці ж досить часто трапляються оголошення з формулюванням "винагорода гарантується", без будь-яких вказівок на її форму та розмір. Мається на увазі, що форма та розмір винагороди визначатимуться за погодженням між особою, яка публічно пообіцяла винагороду, та між особою, яка виконала відповідне завдання, а у разі недосягнення згоди між ними – встановлюватиметься судом.

Особа, яка публічно обіцяла винагороду, має право змінити завдання та умови надання винагороди, а особа, яка приступила до виконання завдання, має право вимагати відшкодування збитків, завданих їй у зв'язку із зміною завдання. Так, якщо публічна обіцянка винагороди була зроблена, наприклад, через газету, то повідомлення про зміну завдання та умов